

Turun kaupunki

PL 355
20101 TURKU

PÄÄTÖS

19.7.2023

EOAK/2698/2023

Viite: 17.4.2023 vireille tullut asia

ASIA: ENNAKKOÄÄNESTYSJÄRJESTELYT TURUSSA

1 ASIA

Määräsin kolme kanslian virkamiestä suorittamaan ennalta ilmoittamattomia tarkastuksia eduskuntavaalien 2023 satunnaisesti valituissa ennakkoäänestyspaikoissa.

Tarkastusten tavoitteena oli selvittää äänestyspaikkojen esteettömyyttä ja saavutettavuutta sekä tilojen yleistä järjestystä ja äänestystapahtuman toimivuutta vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Yksi tarkastuksen toimittajista liikkui pyörätuolilla. Tarkastuksessa todetut havainnot ja sovellettavat oikeusohjeet ovat tämän päätöksen liitteenä olevassa tarkastuspöytäkirjassa (EOAK/1545/2023).

Eduskunnan oikeusasiamies on osa YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD) 33 artiklan 2 kohdan mukaista kansallista rakennetta, jonka tehtävänä on edistää, suojella ja seurata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutumista. YK:n vammaissopimuksen 29 artiklassa taataan vammaisille henkilöille yhdenvertaiset oikeudet osallistua poliittiseen ja julkiseen elämään.

Turun kaupungissa tarkastettava äänestyspaikka oli Varissuon kirjasto. Äänestyspaikassa havaittiin tarkastuspöytäkirjassa todettuja puutteita.

Otin eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 4 §:n nojalla omasta aloitteestani tutkittavaksi, oliko äänestyspaikkojen vaalijärjestelyt toteutettu asianmukaisesti.

2 SELVITYS

Oman aloitteeni johdosta hankittiin Turun kaupungin keskusvaalilautakunnan selvitys ja lausunto. Turun kaupungin keskusvaalilautakunta päätti lausunnon antamisesta kokouksessa 30.5.2023 § 79. Lausunnossa todettiin muun muassa seuraavaa.

Esteettömät vaalijärjestelyt Turun kaupungissa

Turun kaupungissa oli vuoden 2023 eduskuntavaaleissa 16 ennakkoäänestyspaikkaa ja 46 vaalipäivän äänestyspaikkaa. Yleiset ennakkoäänestyspaikat ovat sijainneet eri puolilla Turun kaupunkia esimerkiksi kirjastoissa, ostoskeskuksissa ja kaupoissa. Vaalipäivän äänestyspaikat ovat sijainneet esimerkiksi kouluissa, seurakuntakeskuksissa, nuorisotiloissa ja tai hyvinvointikeskuksissa. Yleiset ennakkoäänestyspaikat ovat sijainneet julkisissa tiloissa, joiden tulee jo lähtökohtaisesti olla esteettömiä.

Keskusvaalilautakunnan tehtävänä on toteuttaa vaalijärjestelyt kunnassa ja huolehtia muun ohella äänestyspaikkojen esteettömyydestä. Oikeusministeriön ohjeistuksen mukaan äänestyspaikka tulee sijoittaa rakennuksessa sellaiseen tilaan, että sinne pääsevät kulkemaan myös ne henkilöt, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut ja ne henkilöt, jotka käyttävät apuvälineitä, kuten pyörätuolia tai rollaattoria.

Keskusvaalilautakunta suorittaa kohteissa katselmuksia tarvittaessa yhdessä esteettömyyskoordinaattorin kanssa. Lisäksi keskusvaalilautakunta tekee tiivistä yhteistyötä Turun kaupungin tilapalveluiden kanssa koskien vaalipäivän äänestyspaikkojen varustamista. Tilapalvelut varustavat esimerkiksi oviliuskoja tai ramppeja kohteisiin ja huolehtivat turvallisesta ja esteettömästä kulkemisesta hoitamalla esimerkiksi lumityöt ja hiekoituksen talvikautena.

Ennakkoäänestyksen aikana keskusvaalilautakunnan sihteerit, keskusvaalilautakunnan jäsenet ja muut henkilökunta suorittavat katselmuksia yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa tarkkaillen muun muassa mahdollista vaalihäirintää, äänestäjien kulkemista äänestyspaikoille, sekä äänestysprosessin sujuvuutta. Varsinaisena vaalipäivänä keskusvaalilautakunnan jäsenet kiertävät satunnaisesti valitsemissaan äänestyspaikoissa ja kiinnittävät muun ohella huomiota esteettömyyden toteutumiseen äänestyspaikalla.

Keskusvaalilautakunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että kaikille äänestäjille pystytään turvaamaan esteetön pääsy äänestyspaikalle ja liikuntarajoitteiset äänestäjät voivat päästä äänestyspaikalle mahdollisimman omatoimisesti ilman ympäristön asettamia esteitä. Ennakkoäänestyspaikoilla äänestäjiä on opastettu julisteilla ja levitettävillä ständeillä, jotka osoittavat äänestyspaikkaan. Lisäksi äänestyspaikkojen edustalla äänestäjiä on opastanut vaalivirkailijoita, jotka käyttävät liiviä tai rintamerkkkitunnistetta. Vaalipäivän äänestyspaikkojen edustalla ulkona on

ständi tai ständejä riippuen äänestyspaikan sijainnista ja koosta. Ständissä kerrotaan äänestysalueen numero. Tarvittaessa äänestyspaikka on varustettu lisäopastuskylteillä, jos kulku äänestystilaan tapahtuu rakennuksen toisesta ovesta tai päädyistä.

Keskusvaalilautakunta varustaa kaikille äänestyspaikoille useita äänestyskoppeja, joista osan tulee olla esteettömiä. Jos äänestyspaikka on tiloiltaan rajallinen, paikkaan varustetaan aina esteetön äänestyskoppi, jota voivat käyttää kaikki äänestäjät. Vaalitoimitsijoita ja vaalilautakuntia ohjeistetaan koppien sijoittelussa siten, ettei valvontakamera osoita äänestyskopin sisäpuolelle, eikä muiden äänestäjien kulkeminen tapahdu koppien takaa. Lisäksi sijoittelussa tulee huomioida riittävä valaistus ja esteetön kulkeminen äänestyskoppiin.

Keskusvaalilautakunta kouluttaa ennakoäänestystoimitsijat sekä vaalipäivän vaalilautakuntien puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat, jotka edelleen huolehtivat oman vaalilautakuntansa jäsenten ja varajäsenten ohjeistamisesta. Vaalivirkailijat tarjoavat tarvittaessa apua äänestäjälle äänestyspaikkaan pääsemiseksi ja vaaliavustaja avustaa tarvittaessa äänestämässä. Lisäksi keskusvaalilautakunta jakaa vaalitoimitsijoille ja vaalilautakunnan jäsenille oikeusministeriön oppaat ja muuta tarvittavaa infoa, kuten paikkakohtaisia erityishuomioita.

Varissuon kirjasto ennakoäänestyspaikkana eduskuntavaaleissa 2023

Saapuneen selvitys- ja lausuntopyynnön johdosta Turun kaupungin keskusvaalilautakunta on pyytänyt selvitystä Turun kaupungin Varissuon kirjaston ennakoäänestyspaikasta esteettömyyden toteutumisesta päivittäisessä kirjaston toiminnassa ja remontin aikana. Varissuon kirjaston selvityksen mukaan kevään 2023 edustakuntavaalien ennakoäänestyskseen tarjottu tila rakennuksen alakerrasta osoittautui osin haasteelliseksi erityisesti esteettömyyden näkökulmasta. Äänestystila ei ollut varsinaisessa kirjastosalissa, vaan kirjastorakennuksen alakerrassa sijaitsevassa salissa, joka on kirjaston ja alakerrassa toimivan YHDESSÄ-yhdistyksen yhteiskäytössä. Tämä saattoi johtaa paikalle saapuneita äänestäjiä harhaan, koska kirjasto oli äänestysajankohtana remontissa. Remontin vuoksi kulku kirjaston kautta äänestystilaan joko portaita pitkin tai hissillä oli estetty.

Edelleen Varissuon kirjastolta saadun selvityksen mukaan aikaisempina vuosina kirjaston henkilökuntahissiä on tarvittaessa hyödynnetty kirjaston kautta alakerran äänestystilaan kulkemiseen. Kirjaston ulko-ovella oli A4-kokoinen tiedote, jossa kerrottiin, että äänestyspaikka oli alakerrassa ja kulku äänestystilaan ei ole kirjaston kautta mahdollista. Kirjaston viivästyneiden korjaustöiden vuoksi Varissuon kirjaston ennakoäänestyspaikka ei ole eduskuntavaaleissa 2023 ollut aivan yhtä esteetön kuin aikaisemmissa vaaleissa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastuspöytäkirjan mukaan Turun Varissuon kirjaston äänestyspaikalla vaalitoimitsijat olivat joutuneet

lisäämään opasteisiin tarkempia ohjeita äänestyspaikan sijainnista, sillä äänestyspaikka ei tosiasiaassa sijainnut Varissuon kirjastossa eikä äänestyspaikan nimi siten ollut kuvaava ja opastanut äänestäjiä suoraan oikeaan paikkaan. Vaalilain mukaan kunnanhallitus päättää ennakkoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista sekä määrää vaalipäivän äänestyspaikat. Ennakkoäänestyspaikkoja koskevan päätöksen valmisteluvaiheessa keskusvaalilautakunta oli saanut Varissuon kirjastolta tiedon, jonka mukaan kirjaston remontin oli tarkoitus olla ohi ennen ennakkoäänestyksen alkua. Remontti kuitenkin jatkui edelleen ennakkoäänestyksen aikana ja remontin vuoksi esimerkiksi hissien käyttäminen kerrosten välillä ei onnistunut.

Keskusvaalilautakunnan ennakkoäänestyksestä vastaavalta työntekijältä saadun selvityksen mukaan äänestyspaikalle oli lisätty opasteita äänestyspaikan sijainnista alakertaan, sillä osa äänestäjistä oli etsinyt äänestyspaikkaa yläkerran tasanteelta. Varissuon kirjaston esteettömyyttä oli tarkasteltu suhteessa remontiin ja tehdyn arvioinnin perusteella oli katsottu, että kulku alakerran ovesta on esteettömämpi, mikäli esteetöntä kulkua tarvitse henkilö tulee suoraan parkkipaikalle. Äänestyspaikan sisätilat olivat esteettömiä. Lisäksi keskusvaalilautakunta sai vahtimestarilta tiedon, että paikalla on koko ajan henkilökuntaa, joka voi avustaa tarvittaessa äänestäjiä kulkemisessa. Kuten eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastuspöytäkirjasta on todettu, invapysäköintipaikalta johti esteetön reitti äänestyspaikan ovelle, mutta korkea kynnyks vaikeutti äänestäjän omatoimista pääsyä äänestyspaikalle.

Toimenpiteet

Remontin jälkeen Varissuon kirjaston esteettömyys on edelleen parantunut. Remontissa kirjaston sisäänkäynnin yhteyteen asennettiin kyynärkytkin, jolla oven voi avata sekä ulko- että sisäpuolelta. Keskusvaalilautakunta harkitsee kuitenkin ehdotettavaksi kaupunginhallitukselle seuraaviin vaaleihin esimerkiksi Varissuon kirjaston viereistä Varissuon kauppakeskusta, joka palvelisi saavutettavuutta, äänestäjien parkkipaikkamahdollisuuksia sekä esteettömyyttä paremmin kuin Varissuon kirjasto. Lisäksi keskusvaalilautakunta tarkastelee esteettömyyden parantamista myös äänestyskoppien lisävalaistuksen ja äänestyspaikkojen valaistuksen näkökulmasta.

3 RATKAISU

Eduskuntavaalien ennakkoäänestyspaikkojen tarkastuksessa tehtyjen havaintojen perusteella Turun kaupungin Varissuon äänestyspaikassa oli puutteita, koska ennakkoäänestyspaikka ei ollut esteetön.

Pidän myönteisenä, että Turun kaupunki on parantanut Varissuon kirjaston esteettömyyttä ja harkitsee ehdotettavaksi seuraaviin vaaleihin lähellä sijaitsevaa muuta äänestyspaikkaa, joka palvelisi saavutettavuutta, äänestäjien parkkipaikkamahdollisuuksia ja esteettömyyttä paremmin.

Myönteistä on myös se, että kaupunki tarkastelee esteettömyyden parantamista myös äänestyskoppien lisävalaistuksen näkökulmasta.

Totean kuitenkin, että kulku Varissuon kirjastoon invapysäköintipaikalta on edelleen ongelmallinen esteettömyyden näkökulmasta tarkastuspöytäkirjassa todetuilla perusteilla. Kirjaston alakerran ulko-ovi ei ole esteetön ja yläkerrassa sijaitsevalle pääovelle johtaa ylämäkeen viettävä kevyenliikenteen väylä, jonka kautta reitti kirjastolle muodostuu huomattavasti pidemmäksi. Invapysäköintipaikalta kirjastoon tulisi olla koko matkalta selkeästi opastettu ja helposti havaittava esteetön kulkuväylä, joka palvelee kirjaston käyttöä.

Edellä todetun vuoksi asia ei ole johtanut ennakkoäänestysten osalta muihin toimenpiteisiin laillisuusvalvonnan puitteissa, kuin että kiinnitän keskusvaalilautakunnan ja kaupunginhallituksen huomiota tarkastuspöytäkirjassa todettujen seikkojen aiheuttamiin ongelmiin esteettömyydelle.

Sen sijaan kirjaston käytön osalta selvityksessä ei käy ilmi, onko kirjaston saavutettavuutta tarkoitus parantaa. Siinä tarkoituksessa pyydän Turun kaupunginhallitusta ilmoittamaan, antaako päätös aiheutta johonkin toimenpiteisiin.

Laillisuusvalvonnassani ja YK:n vammaissopimukseen liittyvää erityistehtävää hoitaessani kiinnitän erityistä huomiota julkisten palveluiden esteettömyyteen ja saavutettavuuteen.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä toteamani Turun kaupunginhallituksen ja keskusvaalilautakunnan tietoon. Pyydän välittämään ratkaisustani tiedon kaupungin vanhus- ja vammaisneuvostolle. Lähetän ratkaisuni tiedoksi myös oikeusministeriölle.

Pyydän Turun kaupunginhallitusta ilmoittamaan 31.10.2023 mennessä, mihin toimenpiteisiin edellä toteamani puutteet Varissuon kirjaston saavutettavuudessa mahdollisesti antavat aiheutta.

Apulaisoikeusasiamies

Maija Sakslin

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri

Päivi Lahtinen

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti asianhallintajärjestelmässä.